

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

rész szívéből, Kolozsvártól felnyulik a mármarosi bérczek tövéig, a bukovinai határig, nincs egyetlen egy teljesen magyar gymnasium. Ezen az egész nagy, állami szempontból annyira fontos területen — a naszódi gymnasiumból számüzve van mindaz, a mi magyar; — a beszterczeibe el szokták küldeni a szülők gyermekeiket német szót tanulni: a magyar középiskolai oktatás misszióját ezen az egész területen egyetlen egy csonka — négyosztályú — gymnasium teljesíti, a szamosújvári, amelyet e város hazafias közönsége nagy áldozattal létesített és tart fenn.

E kis gymnasium közel másfél száz növendékének mintegy fele része románajkú ifjakkól áll, a kiket a kedvező megélhetési viszonyokon kívül, amelyeknek hasztalan keresnök párját az egész országban, főleg az a körülmény vonz ide, hogy a város görög kath. püspökségi székhely is lévén, góczpontját képezi nemcsak Erdély nagy része, de a szomszédos magyarországi területek, nevezetesen Mármarosmegye görög katolikus román lakossága egyházi életének is. Minden évben több, mint félszáz románajkú ifjú sajátítja itt el a magyar nyelvnek ismeretét, s nyer a kis gymnasium derék tanári kara részéről valóban hazafias szellemű kiképzést. Azon az egész területen, a melyet északkeletről az Ünökő kopár oromtetőzete, délnyugatról Kolozsvárnak ódon városkapuja határol, ez a szamosújvári kis gymnasium évek hosszú sora óta eléggé nem méltányolható szolgáltatokat tesz a magyar kultúra, s ezzel a magyar államiság ügyének!

S tehetne és tenne is még sokkal többet, aránytalanul nagyobb szolgáltatokat a szent ügynek, ha kifejlesztetné teljes gymnasiummá. Ha növendékeinek egy része, bármily örömet folytatná tanulmányait tovább is a püspökségi székhelyen, felsőbb gymnasiumi osztályok hiányzása folytán, nem lenne kénytelen a negyedik tanév után Naszódra vagy Balázsfalvára menni, a hol aztán hamarosan el is felejtí, amit a magyar nyelv és kultúra ismeretéből s nem egyszer a magyar állam iránti érzésből is elméjébe és szívébe plántált a hazafias buzgósággal teljesített tanári fáradozás.

Ez a sajnos jelenség, más kapcsolatos tekintetekkel párosulva, már hónapokkal ezelőtt arra indította Szamosújvár szab. kir. város közönségét, hogy egyező értelemmel megállapított, nyomatékos érvekkel indokolt felterjesztésben arra kérje a közoktatási kormányt, tegye anyagi segélyezés által lehetővé, hogy ez a kis gymnasium, melynek a tényleges viszonyok oly kiváló feladatot juttattak osztályrészlül a hazai közoktatásügy terén, minél előbb teljes középtanodává fejlesztessek ki; hogy az egyetlen püspöki székhely hazánkban, a melynek nincs főgymnasiuma, mihamarabb birtokába juthasson ily tanintézetnek.

Meg vagyunk győződve arról, hogy a közoktatásügyi kormány az ügy jelentőségéhez méltó figyelemmel veendi fontolóra e felterjesztésnek indító okait és tartalmát. Hogy nevezetesen az a férfiú, a ki a hazai közoktatásügyi kormányzásnak élén áll, s a ki annyi érzékkel viseltetik az állami érdekeknek kulturális téren való gondozása és kielégítése iránt, bizonyára már a legközelebbi állami költségvetési előirányzat keretében meg fogja találni annak eszközzeit és módját, hogy a szamosújvári gör. kath. püspökség székhelyén minél előbb teljes magyar gymnasium állhasson közoktatásügyünknek hazafias irányú szolgálatában.

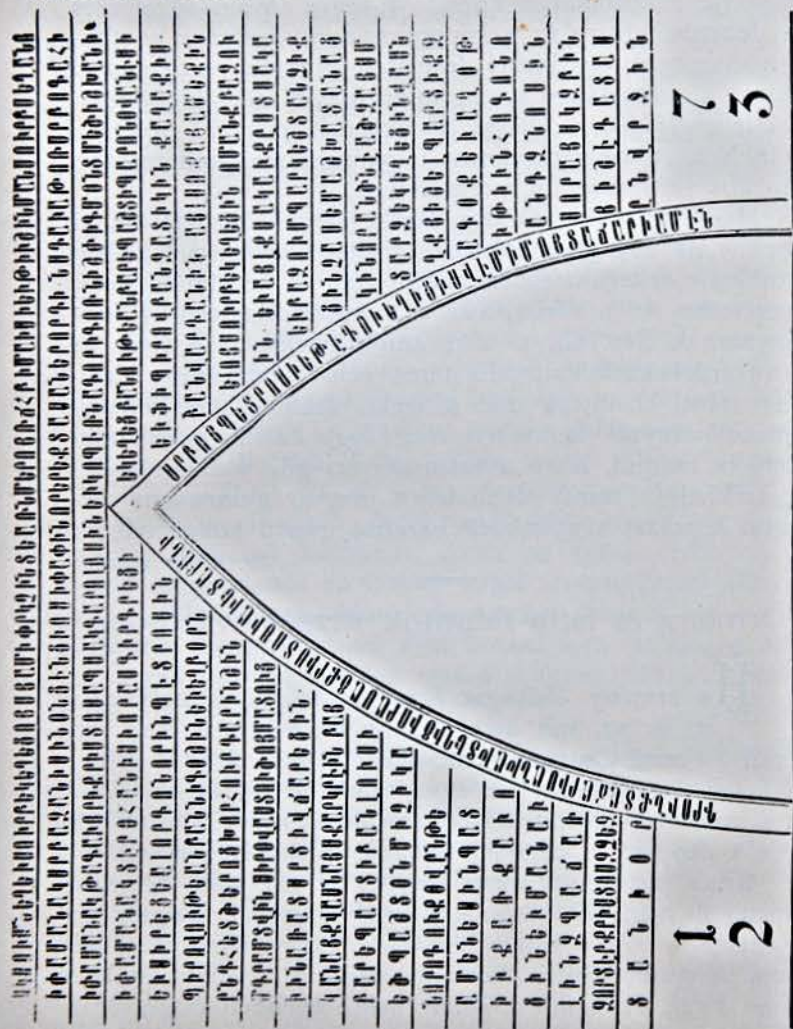
Dr. Molnár Antal.

Örmény és latin feliratok Erzsébetvároson.

Ha örmény ellátogat Erzsébetvárosra, a benyomás itt is az, mit más örmény lakta helyen érez. Itt is van — mint Szamosújvárt, a régi örmények által épített — keleti árúcsarnok, fonséges templom; örmény zárda (ez a velencei mechitháristák tulajdonát képezi), örményül beszélő nép; itt is hasonló típusok, hasonló szokások.

Nincs ugyan itt annyi örmény felírás, mint Szamosújvárt; de van különösen egy, mely régiség-, szépség- és terjedelemre nézve Erdély összes örmény feliratait felülmúlja. A szamosújvári 'Salamon-templom' homlokfalán levő felírás 1724 évszámot örökített meg; ellenben az erzsébetvárosi, szintén 'ó-templom'-nak nevezett egyház oldal-ajtóján található felírás egy évvel régibb.

Ezen ó-templom, habár régi stylben épült, mégis igen szép. Mellékajtójának szabályos alakja és faragászati szépsége bámulatra ragadja az embert. Ezen ajtó goth stylben épült, és egészen különbözik az egyház styljétől. A ajtón következő örmény felírás látható: *)

*) Magyarul: E szentegyház és szent oltár építéséhez kezdettek Üdvözítő Urunk 1172-dik év, (ha ezen évszámhoz hozzáadjuk a...

A vésés az ajtón, mely csak valamivel magasabb két méternél, finom. A felírás elég tiszta és a gyakorlott szem ki is olvashatja; csak hogy néhány helyett a vésnök némely betűket vagy szándékosan, vagy észrevétlenségből kihagyott, néhány betűt pedig az idő semmisített meg. Látszik, hogy a nagyon kemény fából készült ajtón voltak más vésések is, fém-ékítmények, színes virágok; de ezen utóbbiaknak most alig csak nyoma látszik. Ez a város legrégebb és figyelemre legméltóbb felirata.

A velencei örmény mechith. kongregáczióinak, mely — mint látszik — Mechithár halála után nemsokára itt letelepedett, nagy klastroma és szép temploma van itt. A klastromnak, melyben most csak egy szerzetes lakik, majdnem minden szobája bérbe van kiadva. Az épület homlokán levő földszinti helyiségeket boltok gyanánt használják, a régi iskola termei raktárak. A főhelyen épült klastrom, mely a város legszebb épületeihez tartozik, homlokán fent a kongregáció jelvénye, lent pedig a főbejárat felett mintegy 3 meter hosszú kőtáblára a zsoltáros e szavai olvashatók örmény betűkkel (régén e felírás aranyos betűkből állott):

551-et, kijön 1723) május 8-án, a szent trón székében ülő XIII. Ince pápa, koronát Krisztustól kapott Károly király, és Kornis Zsigmond nagyfejedelem-kormányzó, tisztelendő János (Édelbej), ki ezen iratot irtam, az istenfélő János ur egyházi főgondnok és ennek szeretett Péter fia, városunk főbírája Zádig ur, Nikos bíró ur és ennek fivére Vártán ur idejében. Ezek mindnyájan a tanácsnokokkal együtt megállapódtak abban, hogy szentegyházat építenek. Némelyek sok pénz adtak és örömmel ajánlották azt fel Istennek; mások kevésből keveset fizettek, de teljes szívből. Sok tisztes személy, asszony az Isten kedvéért követ hordott. De mit szóljak a vallásos Luszig ur fáradságáról, ki a templom befejezteig viselte e nagy tisztet? Miért is, oh olvasók, a ti kötelességetek ezek mindegyikéről, de különösen erről megemlékezni misével és imádsággal; mert ezek voltak ezen építés kezdeményezői. Emlékezzék meg rólatok az Úr Krisztus az utolsó ítélet napján. 1723.

Az iv-alakú irat magyar jelentése ez: Erős lesz templomom ajtaja — miként Krisztus mondá Szt-Péternek az evangéliomban — ha Te leszesz templomom köve. Amen.

Մի Մեզ Տէր, Մի Մեզ Տէր, ԱՅԼ ԱՌՈՒԱՆԻ ԲՈՒՄ ՏՈՒՐ ԶՓԱՌԱՅ՝

Ez alatt közvetlenül latinul:

NON NOBIS DOMINE, NON NOBIS, SED NOMINI TUO DA GLORIAM.¹⁾

Más utczába néz, de azért közel fekszik a klastromhoz az egyház, melynek homlokán e felirat olvasható:

Ի ՓԼԱՌՈՒ ԱՄԵՆԱՍՈՒՐԻ ԵՐԲՈՐՈՒԹԵԼՆՈՒ

ԵՒ Ի ՊԼՏԻՒ ՍՈՒՐԻ ԵՃԱԾՆՈՒ

ՅԱՆՈՒՆ ՄԻ ԱՌԱՔԵԼՈՅ ՊԷՏՐՈՒԻ ԵՒ ՊՕՂՈՍԻ

Ի ՀԱՐՑ ԱՆՏՈՆԵԼՆՈՅ՝

Ez alatt latinul:

HanC aeDeM Petro et PaVLo

NataeqVe parentI

EXstrVXIIt reLLigIo

PletasqVe Antoniana.³⁾

Vannak talán, a kik nem tudják, hogy Ghárámeán Rafael báró egyike volt e város legnagyobb jóltevőinek. Itt a többek közt iskolát is alapított, mely ma is nevét viseli. Az iskola falán van fegyverjelvénye, alatta pedig e latin felírás:

Institutum Raphaelinum

Puellarum gentis armenae

L. R. civitatis Elisabethopoleos, fundatum

Per equitem anglicum Londonensem

Alexandrum Raphael.

ANNO MDCCCXXVII V-ta MENSIS APRILIS.⁴⁾

Mint a feliratból is látszik, ezt az iskolát az alapító, leányok számára állította 1827-ben, most azonban fiú népiskola.

¹⁾ Az örmény és latin felírásnak egyenlő jelentése van. Magyarul: Ne nekünk Uram, ne nekünk, hanem nevednek adj dicsőséget.

²⁾ A szent Háromság és a Szent-Szűz tiszteletére, Péter és Pál szent apostolok nevében (építették) az Antonianus atyák.

³⁾ Péter és Pál és a Szent-Szűz (tiszteletére) építette e szentegyházat az 'antonianus' vallásosság és jámborság.

Ezen évjelzet tanuskodása szerint e templom 1796-ban épült. A kongregáció tagjait akkor nem a most használatban levő 'mechitharista', hanem 'Antonianus' atyák névvel nevezték.

⁴⁾ Sz. kir. Erzsébetváros örmény nemzetségu leányai Ráfáel-féle tanintézete, melyet Ráfáel Sándor londoni angol lovag alapított 1827. ápril 5-én.

Kétségtelenül a város legjelentősebb épülete az örmény nagy-templom aranyozott tornyaival; e templomban, mely a magyar király leányának nevérol Erzsébet nevet nyert, hét oltár van, melyek közül legszebb az aranyozott főoltár. Az egyház homlokán következő latin felírás van:

DEO

ELISABETEQVE

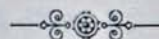
PROTECTRICI SVAE

ARMENA PIETAS

EXstrVXIIt.¹⁾

Govrik Gergely után eredeti örményből:

Szongott Kristóf.

Vadnai Károly az örményekről.

Folyóiratunk egyik belső dolgozótársa a »Fővárosi Lapok« érdemes szerkesztőjétől közelebből kíváncsian érdekes megjegyzéseket nyert válaszul egy alkalomszerűleg tett kérdésre. Az erdélyi nemzetiségekről volt szó. A »Főv. Lap«-ban ugyanis egy író cikksorozatot közölt »Erdélyi testvéreinkről« cím alatt, melyben a románokkal és szászokkal foglalkozott. A mi munkatársunk megkérdezte Vadnaitól, hogy nem volna-e czélszerű kiegészíteni a cikksorozatot egy az örményekről szóló cikkecskével? E kérdésre a »Főv. Lapok« szerkesztője körülbelől ekkép felelt:

— Sokkal jobban tisztetem az örményeket, sem hogy a románokkal és szászokkal azonos szempont alá venni óhajtanám. Ki is gondolt arra, hogy Usiky Gergely, Gajzágó Salamon, Gorove László, más szempont alá esnek, mint bármelyik Árpáddal bejött magyar! Az örmények nem képeznek semmi tekintetben külön elemet a magyar társadalomban; a legjobb hazafiak. S csak mióta az »Armenia« működik veszünk tudomást arról, hogy a magyarországi örménység külön történeti fejlődéssel bíró népfaj. Már magyarországi történetük kezdetén beolvadtak a magyarságba.

¹⁾ Isten és Erzsébet védnöknőjének (tiszteletére) építette az örmény buzgóság.